

Замуу шарагын молон

ЭТИГЭЛЫЕНЬ ХАРЮУЛХЫЕ ХҮСЭДЭГБИ

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

ЭБТЭЙ ЭЭТЭЙ БҮЛЭБДИ

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Хүн бүхэнд хэрэгтэй үдэр бүхэнд гол анхрал хандуулагдах ба гаханы юумний хажуугаар амгалан тэнгэр гарагдахгүй. Хүн бүхэнд гуйлгана, нүүгдүүлнэ тэнгэри дор тэдгээр ингэжэ сэнгэн байхада, зүрх сэдхэлд байраар халина. Хасабшдаа монголтой хэрмэн малгай умдлын, гудгаар тогш бэстэй, залуугтар эхэнэр—тухайлхад хүмүүжүүлэгшэнь л ха—сахан дээрээ сасгууль зурага байхан хархан нүдэтэй хүбүүхэнэй хажууда эрээд:

Сэсэгүүд

Табатыхан хубуун ингэжэ хэргэ, хүмүүжүүлэгшын ноуэр өөдэ хараад абаба.
— Бэрхэжэ,— гэжэ тэрэнне магтаад, бултанда хандан шагнаар хэлэбэ: — Хүүгэд, саг тудай! Цэртэ оротгы.

Харууд сонхотой, уужам тавалгатай гэртэ түрэнсидэн ороно, дэгэлнүүдээ тайлажа үлдсэдэ үлгэржөөд, урда тавалгын стундууд дээгүүр жэрүлдэн хуува. Кларэ Дашциреновна Далаева орохо зуураа:

— Мунөө пластилинер сэсэгүүдэ хэбдэ,— гэбэ.

Бишыхан стол дээрэ табатыл пластилинуудэ үхибүүд гаргаа абаба. Тугаар сахан дээрэ сэсэг зурагша хубуунмай хөнөөшье үрнд хухээн дэлбэрэй ургы пластилинер бүтээжэ, Кларэ Дашциреновнада харуулба.

ХАСУУРТАЙН БАСАГАН

МАСКВА... Москва... Ямар дулаан гэрүүд бэ. Хүнэй ухаан бодол соогуур жэргэдэ энэ үгэ хайнхайн Хаминий колхознигуудай хамаг зуугаан болохтой. «Москва! Аннамий Москва мордохон. Миний өрөн хэрэгэр баша, Колхознигуудай гурбадх бүхэсөөнэ сьездэн делегат боложо, манайнга алабайдалай айхатбар эхэ асуудалые — колхозой Жэсэтэ Уставай проектые түбшэн хэлсэхэнь шуу. Манайн басаган бэрхэ даа», — гэжээ хаминийнхид хөөрөлдөхөн талалдэбэгий.

«Угтыг Лэгдөнэй Дашин омогсого хүмэн гэхэдэ, улаан сурба үхибүүд, нотагайн хасууриунуд юм хэн» — гэжэ энэхэй зон хэлсэдэг. Гэртэн энэ гэхэ хүмэн үгэ, газалэй эри ганса үнэн мөөрдөг байхан гэхэ. «Тамын хүн тамалаа жаргалтай гэдэг наа даа, харин түрэнн нутагтаа хахасаха гэшэ хундэл байха», — гэжэ үгэлгээ юм хэн ха. Лэгдөнэй Дашин ганса үнэгээ өндө оруулхын тула хэрын ногоо суглуулжа байха үедэн, Хасууртай жалгын айлуудаар:

«Ородой хаан шэрээнэ унаагаардад, угтыгэй зон засаг түрээ гартаа абаба гэсэнэ. Ингэвэр бид бурладуушье угтыгэй байдалгаа мунтархамнай бэше алт», — гэжэн зулга долохонур тарашаба. Тэрэнне дууламсаараа ойлоодог. «Анша Нарбо та хөөрийн хуби заалан минийнхэ өндөхон лэ хаш. Бишэ засага абабат, энэхэн Хасууртайдаа юу хэ хэлэй байхады», — гэжэ хубуудтэ хөөрдөг байгаа.

Совет засагай Улаан туг уданшэргүй Хасууртайдань мандаба. Шэнь засагай болонолоо барлгын Лэгдөнэй Даша түрүшынхидэй тоодо хамтын ажаалда ороходоо: «Намайг аагтай, ганса үнэгтэй, хөөр хубуудтай», — гэжэ хүйхэн гэлсэдэг.

Улаан тээрэм гэгдэжэ, орооно тарага, гурд халгаар хангаха хундэлэй ажал гар дүйтэй Даша үгэнэй нотагайнхын дааланан юм. Дашин хубууд — Аюша Нарбо хөөр хамтынгаа мал хараха ажалтай болобо. Тингэвэр хасууртайнхидэй хамтыг хэрэг бэхижээ, энэхэй 44 үрхэтэй айнаа «Улаан Батар» гэжэ колхоз эмхидхэгдэн юм.

Арад зоной алабайдала түхжэ байхан тэрэ хуультоо сөгье нарэй инхала Аня хаанаа мэдэжэ бэсэй. Хууль соройдоноор лэ баалай мал хөөройнгоо хаража байхан малай хойнохо шорлооороо гүйхэн, тээрмэн ажалараа хабаржа абабан Даша таабайнгаа эрхэ ганса ашаны байхан. Анынгаа хүнэй эрэг га хүл бэхлэше таабайн мэдэдэг, магтадаг байгаа. Он жалнууд өмшжэ, долохон дөрүөн Хасууртай гортон Зэдэ голдоо чухдалбай баба.

БАРУУН зүтгэ ажилхэн Хууруудэй дайны дүдэн Хасууртай хүртэр соройлолоо. Буу баржа шадаха хамаг эршүүдтэ, тэрэ тооло Аннин сэсэгэ Аюшине дайнда мордоо байтай. Айхабтар бэрхшээлэй тээр сагта: «Тылдэ улаан эрэгтэй, эмэгтэй хүнүүд бага эхөгүэй ажалдаа хам ороо, эсэгээр, хубуудэйгэй тайсаан дараха хэрэгтэн тушаала!» гэжэн уриа хаа хаангайгэй дэлгэжэ.

Сэсэгүүд

Табатыхан хубуун ингэжэ хэргэ, хүмүүжүүлэгшын ноуэр өөдэ хараад абаба.
— Бэрхэжэ,— гэжэ тэрэнне магтаад, бултанда хандан шагнаар хэлэбэ: — Хүүгэд, саг тудай! Цэртэ оротгы.

Харууд сонхотой, уужам тавалгатай гэртэ түрэнсидэн ороно, дэгэлнүүдээ тайлажа үлдсэдэ үлгэржөөд, урда тавалгын стундууд дээгүүр жэрүлдэн хуува. Кларэ Дашциреновна Далаева орохо зуураа:

— Мунөө пластилинер сэсэгүүдэ хэбдэ,— гэбэ.

Бишыхан стол дээрэ табатыл пластилинуудэ үхибүүд гаргаа абаба. Тугаар сахан дээрэ сэсэг зурагша хубуунмай хөнөөшье үрнд хухээн дэлбэрэй ургы пластилинер бүтээжэ, Кларэ Дашциреновнада харуулба.

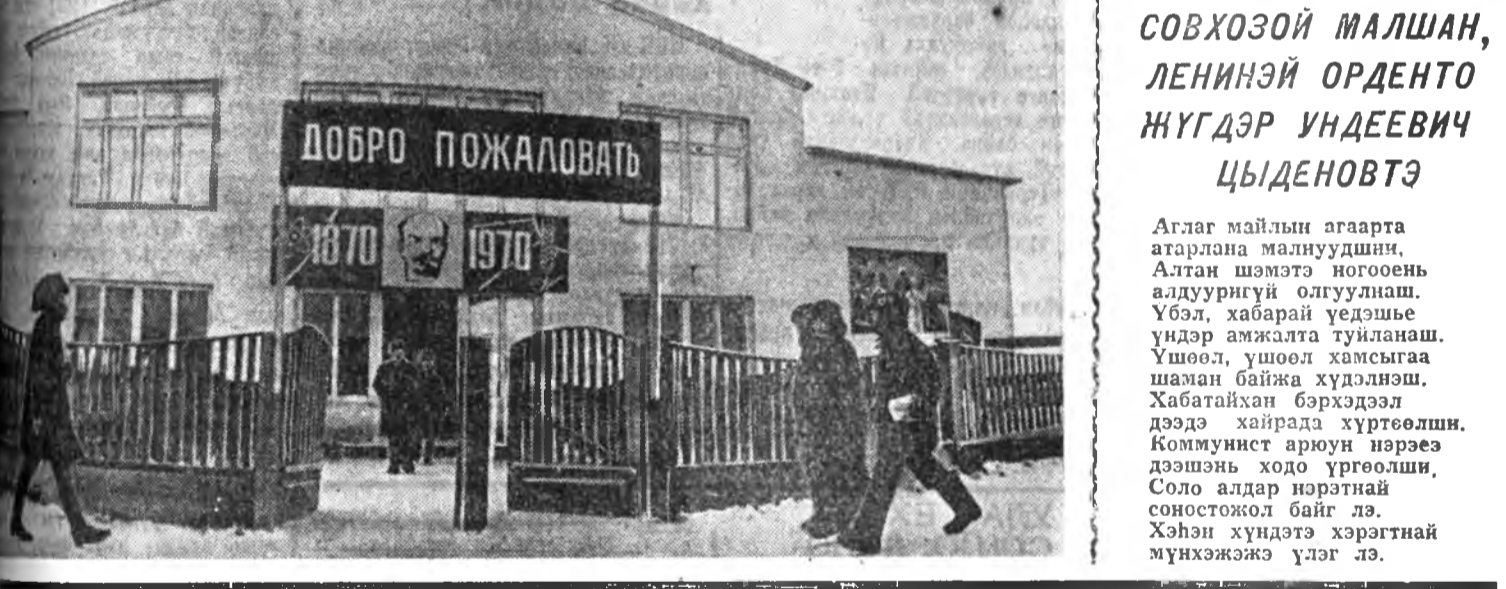
Сэсэгүүд

Табатыхан хубуун ингэжэ хэргэ, хүмүүжүүлэгшын ноуэр өөдэ хараад абаба.
— Бэрхэжэ,— гэжэ тэрэнне магтаад, бултанда хандан шагнаар хэлэбэ: — Хүүгэд, саг тудай! Цэртэ оротгы.

Харууд сонхотой, уужам тавалгатай гэртэ түрэнсидэн ороно, дэгэлнүүдээ тайлажа үлдсэдэ үлгэржөөд, урда тавалгын стундууд дээгүүр жэрүлдэн хуува. Кларэ Дашциреновна Далаева орохо зуураа:

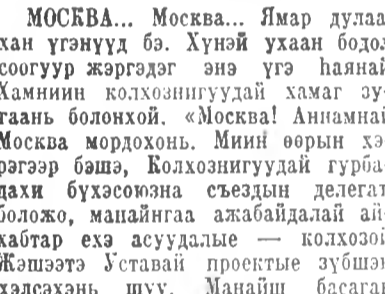
— Мунөө пластилинер сэсэгүүдэ хэбдэ,— гэбэ.

Бишыхан стол дээрэ табатыл пластилинуудэ үхибүүд гаргаа абаба. Тугаар сахан дээрэ сэсэг зурагша хубуунмай хөнөөшье үрнд хухээн дэлбэрэй ургы пластилинер бүтээжэ, Кларэ Дашциреновнада харуулба.

Д. ДАМЦЕВА, Бурядай АССР-эй Верхнево Советей депутат, республикын габыята багына.

ХАСУУРТАЙН БАСАГАН — СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАТ

П. БУЯНТУЕВ, ажалшад депутатудай Хаминий сөлсэкэ Советей депутат.

МАСКВА... Москва... Ямар дулаан гэрүүд бэ. Хүнэй ухаан бодол соогуур жэргэдэ энэ үгэ хайнхайн Хаминий колхознигуудай хамаг зуугаан болохтой. «Москва! Аннамий Москва мордохон. Миний өрөн хэрэгэр баша, Колхознигуудай гурбадх бүхэсөөнэ сьездэн делегат боложо, манайнга алабайдалай айхатбар эхэ асуудалые — колхозой Жэсэтэ Уставай проектые түбшэн хэлсэхэнь шуу. Манайн басаган бэрхэ даа», — гэжээ хаминийнхид хөөрөлдөхөн талалдэбэгий.

«Угтыг Лэгдөнэй Дашин омогсого хүмэн гэхэдэ, улаан сурба үхибүүд, нотагайн хасууриунуд юм хэн» — гэжэ энэхэй зон хэлсэдэг. Гэртэн энэ гэхэ хүмэн үгэ, газалэй эри ганса үнэн мөөрдөг байхан гэхэ. «Тамын хүн тамалаа жаргалтай гэдэг наа даа, харин түрэнн нутагтаа хахасаха гэшэ хундэл байха», — гэжэ үгэлгээ юм хэн ха. Лэгдөнэй Дашин ганса үнэгээ өндө оруулхын тула хэрын ногоо суглуулжа байха үедэн, Хасууртай жалгын айлуудаар:

«Ородой хаан шэрээнэ унаагаардад, угтыгэй зон засаг түрээ гартаа абаба гэсэнэ. Ингэвэр бид бурладуушье угтыгэй байдалгаа мунтархамнай бэше алт», — гэжэн зулга долохонур тарашаба. Тэрэнне дууламсаараа ойлоодог. «Анша Нарбо та хөөрийн хуби заалан минийнхэ өндөхон лэ хаш. Бишэ засага абабат, энэхэн Хасууртайдаа юу хэ хэлэй байхады», — гэжэ хубуудтэ хөөрдөг байгаа.

Совет засагай Улаан туг уданшэргүй Хасууртайдань мандаба. Шэнь засагай болонолоо барлгын Лэгдөнэй Даша түрүшынхидэй тоодо хамтын ажаалда ороходоо: «Намайг аагтай, ганса үнэгтэй, хөөр хубуудтай», — гэжэ хүйхэн гэлсэдэг.

Улаан тээрэм гэгдэжэ, орооно тарага, гурд халгаар хангаха хундэлэй ажал гар дүйтэй Даша үгэнэй нотагайнхын дааланан юм. Дашин хубууд — Аюша Нарбо хөөр хамтынгаа мал хараха ажалтай болобо. Тингэвэр хасууртайнхидэй хамтыг хэрэг бэхижээ, энэхэй 44 үрхэтэй айнаа «Улаан Батар» гэжэ колхоз эмхидхэгдэн юм.

Арад зоной алабайдала түхжэ байхан тэрэ хуультоо сөгье нарэй инхала Аня хаанаа мэдэжэ бэсэй. Хууль соройдоноор лэ баалай мал хөөройнгоо хаража байхан малай хойнохо шорлооороо гүйхэн, тээрмэн ажалараа хабаржа абабан Даша таабайнгаа эрхэ ганса ашаны байхан. Анынгаа хүнэй эрэг га хүл бэхлэше таабайн мэдэдэг, магтадаг байгаа. Он жалнууд өмшжэ, долохон дөрүөн Хасууртай гортон Зэдэ голдоо чухдалбай баба.

БАРУУН зүтгэ ажилхэн Хууруудэй дайны дүдэн Хасууртай хүртэр соройлолоо. Буу баржа шадаха хамаг эршүүдтэ, тэрэ тооло Аннин сэсэгэ Аюшине дайнда мордоо байтай. Айхабтар бэрхшээлэй тээр сагта: «Тылдэ улаан эрэгтэй, эмэгтэй хүнүүд бага эхөгүэй ажалдаа хам ороо, эсэгээр, хубуудэйгэй тайсаан дараха хэрэгтэн тушаала!» гэжэн уриа хаа хаангайгэй дэлгэжэ.

Дурдагдан түсэлзгын шөнө гуримай аша үрөн харагдахыс. Гаржабо Бальжонвич нуужа байхан стүл дээрхэ бодохо, хүдэлдэ талгага зоогуураа ябацааб. Улаан ингэжэ үргэлжүүдэ хэн.

— Нүхэр, рудинта хүнү хүдэл хэлөө хүшэр юмэн үгы даа. Бэсэрүеэ үзэжэ мэдэб. Олонхи шурта хүнэй ами нанда хохидол усаруулдаг. Халта гобал үхэжэн болодог. Теэдиш өөрө ойлонош. Үдэр хүн хөөр хүдэлэйнгэ илгаа эхэ ха юм даа. Ашише талаараа энэ шөнө ёшо гурим нэбэрүүгэй шүүгээ хэн. Мунөө комбинатад хүдэлэршидэ тал үдэр соо хөөр халаанда хүдэлнэ.

Ингэройн хубуунэй. Зэдын комбинатад директорай гаргалан, оролдон үшэр нэгэ үүсхэл тухай үдэрэн дуудлан тула хэлжэ дүргэ хэсье хүдэлгээд, бөлдөн асуудалаа талбаба.

— Тимэ даа, — гэжэ тэрэ дамжаба. — Жаран оной эхэр комбинатад парткомий секретариар хүдэлжэ байгаа. Партиин XXIII съездэ бэлдхэдэй түлэг ябажа байхада, коммуни ажалдай түлөө тэмсэл хаа хаангай үргэдэн юм. Хүн зоние хайнаар хүдэлүүлхын тула урмашуулаха хэрэгтэй. Комплексо бригадануудыс биир болхо тухай асуудал талбада хэн. Энэ хада коммуни харилсаа дэлгэрүүлгээ эхэ уда шаартай. «Нэгонийн буталнайгаа түлөө, бултанда нэгэнгэйгээ түлөө» хүдэлжэ,

